

Muzeul Toma Stelian

S'a vorbit adesea la noi despre dezacordul dintre aspirațiile noastre mărturisite, de a fi cât mai aproape de popoarele occidentale, și fondul latent oriental, mai rebel, mai neadaptabil, capricios și neprevizibil, care se opune acestor aspirații. Iar după cum un observator este mai înclinat spre pitoresc decât spre ordine și disciplină, sau mai iubitor al acestor calități specifice apuse-ne, va deplânge încetineala cu care evoluăm spre forme presupuse superioare, sau se va bucura de ea, ca de un fenomen salvator al sufletului nostru.

Un rezultat al acestei discordanțe între dorință și aptitudine, este și graba cu care s'au instituit la noi atâtea muzee, ca să semănăm cu țările de o veche cultură, însă fără un plan unitar, fără mijloace materiale de a le întreține, cu cea mai desăvârșită lipsă de prevedere. Am spus-o și în alte ocazii.

Proportional cu cifra locuitorilor, nu cred să fie o capitală cu un mai important număr de colecții publice de artă, și care să suferă, în același timp, de o mai totală lipsă de ceea ce în restul lumii, fără a excepta pe vecinii din Peninsula Balcanică, se numește un muzeu ¹⁾. Nici

localuri proprii, nici seriozitate în selecționarea operelor, nici plan de orice soi. Nimic nu deosebește aceste colecții, de cele pe care un particular cu ceva bani, și poate cu ceva gust, le-ar strânge pentru satisfacția lui intimă. Două muzee se abat până la oare care punct dela această penibilă regulă: cel

Muzeul Toma Stelian

de curând creat în palatul Crețulescu, și cel care poartă numele d-lui Simu. În cel d'întăiu au fost duse și rânduie cu grije și pricepere, — pe cât permitea un local mult mai bun decât sălile dela Universitate, dar încă impropriu, — toate obiectele de artă religioasă. Iar d-l Iorga, cu toate ocupațiile sale multiple, a arătat odată mai mult de ce dragoste înconjoară aceste urme ale trecutului nostru, așezându-le în vitrine, pe unele, cu mâna lui. Cel de al doilea, deși păcătuiește poate în ce privește modul de prezentare, care nu mai corespunde cu totul timpurilor

¹⁾ Grecia, ale cărei muzee de artă clasică au o reputație mondială, a dat de curând 275.000 mărci, adică 11.000.000 lei, pentru un tablou de Greco, care figurează în muzeul de pictură din Atena, creat de puțin timp.

Muzeul Toma Stelian nu iese nici el din liniile

inflexibile ale acestei legi fatale. Creat în 1925 printr'o lege specială, ca urmare a unui legat al defunctului Toma Stelian, om de stat cu idei largi și jurist eminent, acest muzeu de „artă generală” nu s'a deosebit, dela început până astăzi, de celelalte instituții similare dela noi, decât poate prin felul mai original de a fi administrat. Asupra acestui lucru voi reveni în cele următoare. Și aici găsim obiectele de artă, în special tablouri, pe care le-am putea întâlni în cel puțin trei sau patru alte muzee din București, obiecte a căror prezență este tot atât de mult sau tot atât de puțin justificată.

Căror împrejurări se datorește această situație? Ideilor politice și administrative dela noi, fără îndoială. Aceasta însă nu explică totul. Răspunzători încă, după socoteala noastră, sunt și artiștii. O spun cu regret. Ei n'au înțeles încă un fapt evident: un muzeu este și trebuie să fie, în primul rând, casa lor. Dacă ei nu se interesează de aproape de soarta lui, de felul cum este administrat, de ideile și de competența celor care îl conduc, de direcția ce i se imprimă, nimeni nu o va face: publicul și miniștrii urăsc inovațiile și se tem de răspundere.

După această mică paranteză aș dori să expun în rândurile următoare, pentru cei cari se interesează de viața muzeelor la noi, și ceea ce am găsit la venirea mea ca director al muzeului Toma Stelian, și planurile ce nutresc pentru viitor, comunicate forurilor competente — în primul rând consiliului artistic al muzeului — și aprobate de ele.

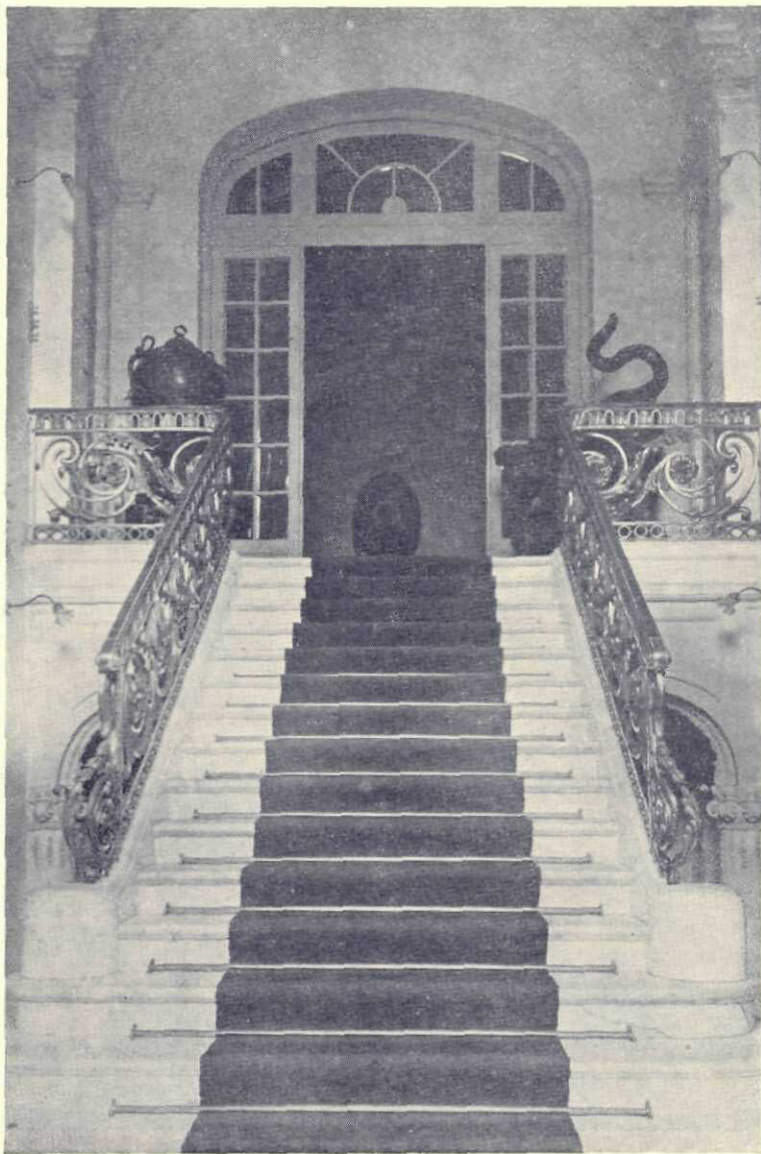
Primii ani de existență ai instituției n'au fost toc-

mai ușori. Bunăvoința n'a lipsit. Clădirea era însă improprie și neterminată, iar veniturile insuficiente. Casa Școalelor, de care muzeul depinde, a luat măsurile necesare ca să termine localul și să-l facă cât mai adaptabil noului lui scop. Odată cu clădirea, donatorul lăsase și câteva opere artistice, sem- nate de nume mari, remarcabile, poate, într'o colecție particulară,

dar nu destul de înalte pentru un muzeu. Ele formau sâmburele în jurul căruia trebuiau să se grupeze „secțiile de sculptură, de gravură, de artă decorativă aplicată (țesături, creștături, cizelare, locuință, îmbrăcăminte, etc.), precum și o bibliotecă de opere de teorie estetice și de albume cu stampe sau reproduceri de opere de artă”. O oarecare sumă a fost pusă în acest scop la dispoziția unui Consiliu Artistic, compus din nouă persoane, având ca președinte pe Profesorul I. Cantacuzino, sumă foarte insuficientă, dacă ne gândim la domeniul pe care urmau să-l acopere colecțiile, conform regulamentului și legii de creație¹⁾. Puțin câte puțin au intrat în muzeu tablouri de câțiva pictori mai vechi, de Grigorescu, de Andreescu, de Lu-

chiar, cum și o serie de treizeci și trei de acuarele de Szatmary. Pânzele lui Grigorescu, în afară de un

¹⁾ Muzeul are în fruntea lui un director, asistat azi de un conservator adjunct. El depinde de Casa Școalelor care înscrie în fiecare an în bugetul ei o anumită sumă pentru întreținerea și îmbogățirea lui. Directorul este asista, în ce privește partea artistică, de un Consiliu Artistic compus din nouă persoane, alese printre artiștii și amatorii români. A-

Intrarea principală

Luchian : Fată dela mahala (acuarelă)

Luchian : Bragagiul (acuarelă)

auto-portret nu-s din cele mai valoroase. Ele aparțin mai toate perioadei în care maestrul începuse să-și piardă vederea. Silit de cerința continuă a amatorilor, cari reclamau dela el cu îndârjire cam aceleași subiecte, el nu mai studiază, în operele din această perioadă, cu atenția de care făcuse dovadă în vremea când se găsea la Barbizon și în perioada imediat următoare. Sunt cel dintâiu să recunosc marele talent, din harul Domnului și ca urmare a unei educații artistice exigente și sânguitoare, de care a dat dovadă ilustrul pictor român. Dar pro-

cest consiliu hoărăște dacă o operă propusă spre cumpărare este de natură să figureze în colecțiile muzeului, cum și asupra prețului ei. El mai decide, la propunerile directorului, asupra măsurilor proprii a facilită progresul instituției, asupra caracterului ce trebuie să se dea colecțiilor, etc.

ducția lui a fost enormă, de calitate inegală, iar ceea ce se vede obișnuit prin colecții îndreptățește, mai de grabă, criticile care se întetesc din toate părțile. Un mare nume al artei noastre începe să fie întunecat, numai pentru că operele lui au fost cumpărate fără prea mult discernământ. Nici cele două *Care cu boi*, ale muzeului Toma Stelian, nici *Portretul de femeie*, nici, mai ales, *Coșul cu fructe*, nici *Bâlcii* cu primul plan al tabloului așa de gol și de moale, nu pot să ne schimbe această impresie. Un studiu din epoca de la Barbizon, după un vânător îmbrăcat în bluză albastră, cum și un mic *Portret de călugăr*, sunt singurele demne să stea alături de portretul artistului.

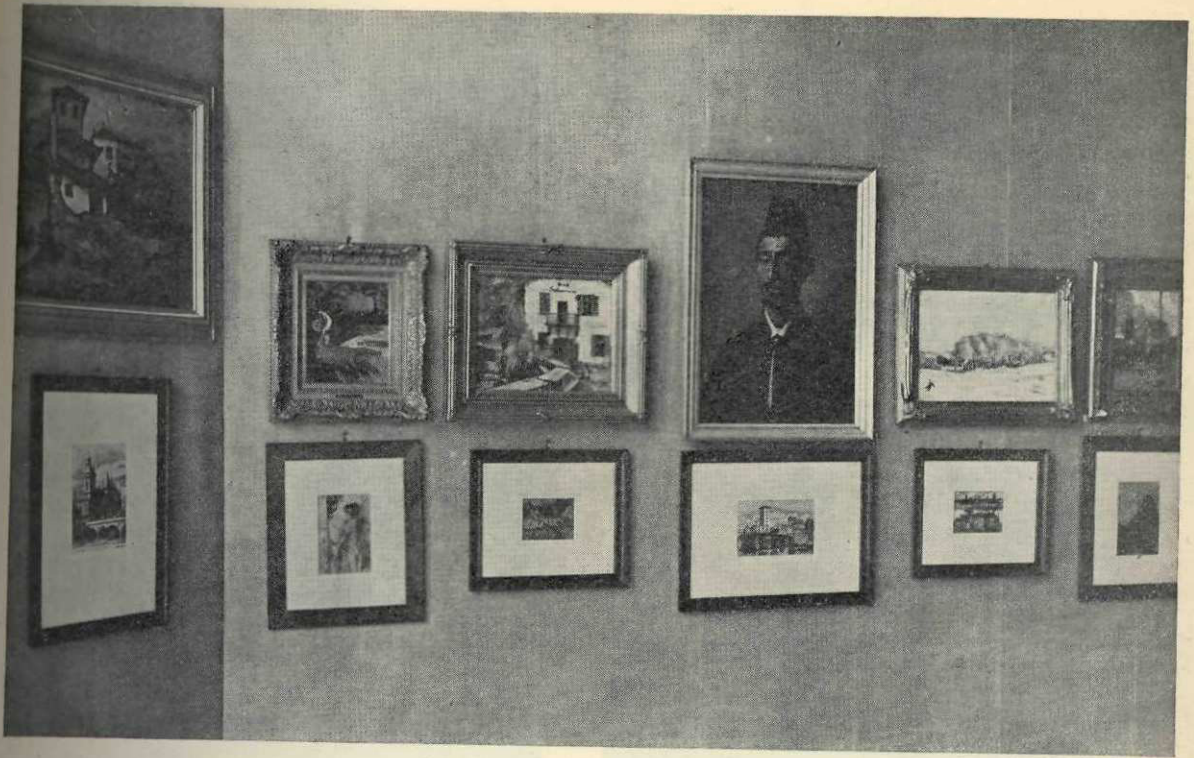
Andreescu este mult mai mulțumitor reprezentat. În afară de un *Autoportret*, viguros și simplu, într'o materie abundentă, păstoasă, întinsă cu o pen-

Vestibulul Muzeului si colectia japoneză

Sala picturii religioase, colecția Olszewski

Achiziții noi și donații. În mijloc portret donat de d-l Daniel Baud-Bovy

Achiziții noi și donații : Desenuri și stampe

I. Andreescu : Studiu de stejar (pictură)

N. Grigorescu : Autoportret (pictură)

sulă ale cărei urme se simt, în sensul formei, avem mai multe peisagii remarcabile : *les Rocs d'Aprémont*, executat în pădurea dela Fontainebleau și expus la Salonul din Paris, puțin înaintea morții pictorului ; un *Studiu de stejar* ; un *Lumiș de pădure* ; un *Buchet de trandafiri* ; o mică pânză, reprezentând o femeie în rochie roză, întinsă pe iarbă. Toate aceste opere poartă semnul aceluia talent aspru, plin de pasiune, neliniștit și iscoditor, stângăci de multe ori, dar dotat poate cu cele mai reale daruri pe care le-a cunoscut arta română în sec. al XIX-lea : viziune picturală, gust, simț superior pentru culoare, și mai presus de toate, forță, forță din belșug și temperament. Luchian, cel care, din generația următoare, se apropie mai mult de Andreescu, este și el reprezentat prin opere de seamă : o *Spălătoreasă* în mijlocul unei grădini, sănătos și solid pictată, într'o armonie îndrăzneță și violentă de culori ; o *Mărgine de pădure*, delicată, înconjurată de o boare luminoasă care ne dă impresia unui pastel, și o natură moartă, *Flori într'o cană*, pictură viguroasă și sigură, plină de cele mai seducătoare calități. Mai multe acuarele, una imprumutată de d-na Dr. Stănculeanu, alte două proprietatea muzeului, nu adaugă mai nimic la ideea despre pictor, pe care vizitatorul și-ar face-o după celelalte pânze.

În jurul acestor opere, care formează centrul co-

lecției în ce privește arta română în secolul al XIX-lea, se grupează celelalte picturi : O natură moartă și o *schită* de Henzia ; două portrete de Mișu Popp, nobile, serios studiate, cu oare care stângăcii de desen, dar cu mari însușiri de pătrundere psihologică și de simț al culorii ; o *Odaliscă* de Aman, probabil portretul soției artistului, și o acuarelă, fragedă, aerată, veselă și plină de farmec, demnă de a sta alături de opere similare ale impresionistilor ; un portret atribuit lui Rosenthal ; în sfârșit un portret donat de familia Slătineanu, interesant prin costumele și tipul etnic al personajului, un strămoș al familiei, dar, din nefericire, restaurat cu prea multă indiscreție.

La aceste tablouri s'au adăugat în ultimele luni câteva donații și noi achiziții. Un pastel de Anton Cladek, operă de o mare distincție și de o siguranță tehnică surprinzătoare la noi, pentru epoca în care a fost executată (inceputul sec. al XIX-lea), a fost dăruit de prof. C. Ionescu-Mihăești. Un studiu de mâini după Veronese, pictat de Fantin-Latour cu o libertate, o bogăție de materie, o precizie care ar putea servi de model multora, a fost cumpărat la Paris. Portretul unui medic persan, de Auguste Baud-Bovy și dăruit de fiul acestuia, Daniel Baud-Bovy, director al Artelor în Elveția, ar face cinsto ori cărui muzeu de artă modernă. Este una din operele cele mai reprezentative ale unui ar-

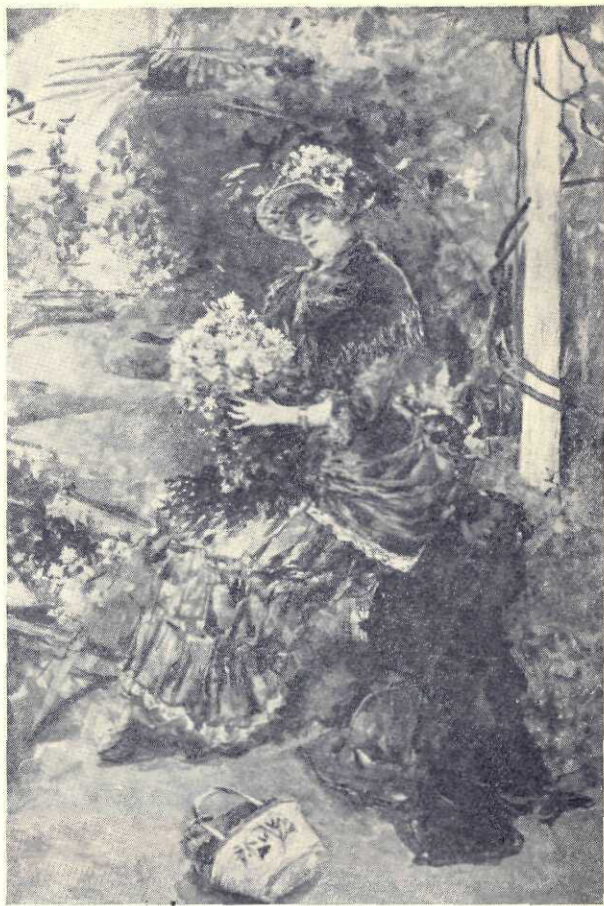
Eug. Delacroix : Desen în peniță, datat 1862

Popp de Szatmary : Acuarelă

I. Andreescu : Autoportret (pictură)

Th. Aman : Acuarela reprezentând pe soția artistului

tist viguros și modest, natură dotată din belșug, prietin intim al lui Puvis de Chavannes, al lui Courbet, al lui Corot. O copie redusă, de o virtuozitate și de un brio surprinzătoare, ușoară, sigură, de o mare libertate tehnică, este probabil executată de Ricard după unul din tablourile lui Rubens comandate de Maria de Medicis, astăzi la Louvre. Ea a fost cumpărată în țară. Un cal și un cuirasier, pânză de cunoscutul pictor militar Jules Delaunay Duval, a fost dăruită de d-nul Alexandru Duca.

Până anul acesta consiliul artistic al muzeului luase hotărîrea de a nu admite cumpărarea operelor artiștilor în viață. Dându-și însă seama de dezavantagiile ce ar decurge pentru instituție din aplicarea strictă a acestor măsuri, consiliul, la propunerea Președintelui, a revenit asupra deciziei luate și a admis ca, începând cu anul 1931, o comisie să facă achiziții și din lucrările artiștilor contemporani. Ele pot merge până chiar la 40% din valoarea totală a sumei rezervată în bugetul muzeului pentru cumpărarea operelor de artă. În felul acesta colecțiile vor putea oferi o imagine fidelă și completă a artei române a timpului nostru. Pe lângă avantajul istoric și educativ pe care ele îl vor prezenta, dacă această măsură va fi pusă în

practică cu metodă și discernământ, se mai adaugă faptul că prețul cumpărării unei opere demne de a figura în colecțiile muzeului va fi cu siguranță inferior sumei ce ar trebui plătită pentru dobândirea unei opere similare, după moartea artistului. Ca un rezultat al acestei dispoziții direcția a putut obține de la Ministerul Instrucției o serie de vreo treisprezece pânze și deseneuri, proprietatea Ministerului. Astfel au intrat în muzeu tablouri de Tătarăscu, de Pallady, de Tonitza, de Dărăscu, de Bunescu, de Iser, de Bălțatu, și un desen de G. Pătrașcu.

Toate aceste lucrări, noi și vechi, au fost expuse în trei săli din parterul clădirii. Ele formează un ansamblu pe care îl credem demn de a figura în oricare muzeu modern. Evident, aceasta nu e decât un început. Ceeace ni se pare însă îmbucurător și demn de a fi semnalat, este numărul relativ însemnat al donațiilor obținute de la particulari, cum și valoarea operelor dăruite. Totuși, dacă am aștepta creșterea normală a colecțiilor muzeului, multă vreme cea mai mare parte a sălilor ar rămâne goale. Pentru a remedia acestui inconvenient, cu aprobarea consiliului, silințele noastre au fost îndreptate în două direcții : pe de o parte spre a con-

Luchian : Flori într'un vas (pictură)

vinge pe unii amatori români să împrumute pentru a fi expuse o parte din operele ce le aparțin, pe de alta pentru a crea un cabinet de desene și estampe, demn de o instituție de Stat, nu atât prin numărul operelor, cât prin calitatea lor. În situația de astăzi a târgului operelor de artă, când este aproape imposibil unei țări cu resurse reduse să concureze cu muzeele mari sau cu colecționari de seamă, nu mai rămâne decât să achiziționăm desene, gravuri și acuarele, semnate unele de numele cele mai ilustre ale artei, care însă sunt încă abordabile. Primul particular care a consimțit să ne împrumute un număr însemnat de obiecte de artă a fost d-na Dr. Stănculeanu. D-sa ne-a pus la dispoziție broderii și artă extrem orientală, în număr suficient ca să umple una din sălile etajului prim. Câteva tablouri, desene și gravuri, din țară și din străinătate, au fost expuse împreună cu operele aparținând muzeului, în sălile de jos. D-l Olszewski, conservatorul adjunct, a grupat de asemeni o parte din bogata sa colecție de artă bisericească și de artă țărănească, dăruită în principiu muzeului, într-una din sălile de la parter și în subsol.

Cabinetul de desene și de estampe este destinat să aducă servicii, atât artiștilor cât și istoricilor de artă. Pe lângă valoarea lor documentară acest gen de opere reprezintă o mare forță artistică și educativă. Într-o țară în care este aproape imposibil să se vadă opere autentice, fie chiar de artiști străini

din secolul al XIX-lea, fără să mai vorbim de cei aparținând epocilor anterioare, este de un netăgăduit interes să se poată examina și cerceta pentru importanța lor tehnică, lucrări purtând în mod neîndoios pecetea personalității marilor genii plastice, efectul preocupărilor lor celor mai intime și mai spontane, fie în desene definitive, fie în note fugitive, prinse în căldura inspirației. Dela moștenitorii lui Eugen Stătescu muzeul era în posesiunea unui album în care, pe lângă lucruri de o valoare mai contestabilă, se găseau câteva bune desene italiene, din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, și câteva notițiuni repezi de Rembrandt. Tot din aceeași colecție provine un desen de proporții mai însemnate, o schiță în vederea unei compoziții, de același artist. Faptul că, înainte de a fi intrat în stăpânirea compatriotului nostru, a aparținut colecției celebre a marelui pictor englez Reynolds, este o garanție mai mult de valoarea acestei opere. Un album de crochiuri franceze, din sec. al XVIII-lea, executate cele mai multe în Provence, a intrat și el de curând în colecțiile muzeului împreună cu un prea frumos desen de La Fage și altul de Decamp, dăruite de profesorul H. Focillon.

Printre lucrările de această natură se cuvine să menționăm o serie de desene și acuarele, treizeci și trei la număr, de Popp de Szatmary, un desen de Delacroix, datat un an înaintea morții artistului, o sanghină de Puvis de Chavannes — soția picto-

rului, născută princesă Cantacuzino, — o acuarelă de Maufra, o alta de Aman, un desen în cărbune de Grigorescu, un desen de Forain. Nimic mai modern și mai liber ca tratare decât acuarelele bătrânului Szatmary. Ca sensibilitate și viziune s'ar zice că sunt opera vreunui din cei mai moderni dintre contemporanii noștri. Fără voie, în fața unei acuarele cum ar fi *Bazarul, Strada în orient*, ne amintim de arta lui Matisse și de de armoniile lui de culoare, atât de fragede și de originale. Gravurile sunt destinate să completeze impresia produsă de desenele, să ne înfățișeze pe gravorii-pictori sub o altă fază a talentului lor. Daumier, într'o foaie celebră: *les Deux voleurs et l'âne*, dăruită de negustorul parizian de estampe Paul Prouté; Gavarni cu o litografie de proporții însemnate și într'o stare impecabilă, *le Bal masqué*, Fantin Latour cu o altă litografie, care a aparținut colecției lui Arsène Alexandre și care a fost dăruită de profesorul M. Ciucă, van Dyck cu două portrete de cel mai frumos stil, Carrière, mai viguros ca totdeauna în *portretul lui Rochefort*. Meryon cel mai precis și mai nobil dintre acuafortiștii secolului al XIX-lea și alte cinci sau șase portrete vestite, sunt estampele pe care muzeul le oferă spre admirare publicului român. Dintre cei moderni, Vuillard și Roussel sunt reprezentați prin exemplare caracteristice și frumoase. Intenția noastră este ca, atunci când se va strânge un număr

suficient de gravuri, să organizăm expoziții periodice, cu concursul amatorilor din București, în care, în cadre mobile, s'ar expune rând pe rând operele

mai însemnate ale muzeului. E singurul mijloc ca publicul român și mai ales artiștii, care nu pot ieși dincolo de granițe, să se familiarizeze în mod treptat cu numele mari ale gravurii și cu diferitele ei tehnice.

Reduși la propriile noastre mijloace, chiar atunci muzeul nostru ar face o figură din cele mai modeste. Era deci nevoie să ne gândim la o acțiune mai importantă, care ar întregi și întări rezultatele obținute în chip normal de colecțiile noastre permanente. M'am adresat atunci direcției muzeelor franceze, cu rugăciunea de a ne veni în ajutor. Am găsit cea mai binevoitoare ascultare, atât la

d-l H. Verne, directorul muzeelor franceze, cât și la d-l Raymond Koechlin, eminentul președinte al

consiliului muzeelor franceze, la d-nii Guiffrey și Hautecoeur, conservatorii muzeelor Louvre, și Luxembourg. Grație lor am văzut la 8 Noiembrie, în sălile de sus ale muzeului nostru, cea mai importantă și mai completă expoziție a desenului francez și a desenului în genere, peste trei sute douăzeci de lucrări, din secolele al XIX-lea și XX-lea, expoziție la care Louvrul și Luxembourgul contri-

bue cu o sută șazeci de opere, restul fiind trimise de artiștii contemporani sau împrumutate din colecțiile Profesorului I. Cantacuzino, a d-lui Zambac-

Rembrandt: Desen original

Fantin-Latour: Studiu de mâini după Veronese (pictură)

cian și ale altora. Această manifestare de colaborare artistică va fi urmată de altele, similare. Încă de acum Cehoslovacia ne-a cerut să-i punem la dispoziție aceleași săli pentru a expune grafică modernă și cărți, în Aprilie viitor. Iar totul ne face să sperăm o expoziție a desenului italian pentru anul viitor, în toamnă.

Conversațiile pe care le-am avut la Paris au dus la un rezultat și mai îmbucurător. Dacă nimic nu vine să îngreuiereze un acord obținut în principiu, vom avea la București expoziții periodice, de mai lungă durată, organizate sub auspiciile muzeelor franceze și constând din opere reprezentative ale unui grup, ale unei școale, sau ale unui artist mare francez. Cheltuelile necesitate de punerea în practică a acestui proiect ar putea fi suportate de o societate a prietenilor muzeului, pe care am speranța s'o creez, cu aprobarea consiliului artistic.

Muzeul posedă o bibliotecă. Ea este încă săracă și compusă cam fără ordine. Avem intenția să o îmbogățim mai ales cu opere clasice privitoare la artă în general, cu manuale de determinat gravura, desenul și chiar pictura, cu lexicoane consacrate artiștilor, cu colecții complete de reviste de artă, apoi s'o deschidem publicului. Casa Școalelor, în capul căreia se găsește un om de multă pricepere și cu experiență, ne-a promis tot concursul ei.

Dacă prezentul nostru este turbure, privim viitorul cu încredere. Avem însă nevoie de sprijinul publicului, de interesul, de contribuția lui. În credința că le vom obține, îl invităm să ne viziteze cât mai des și să urmărească activitatea muzeului nostru.

G. OPRESCU

Eugène Delacroix : Tigru culcat